



בזמן הזה נתמעטה הקליפה הבן איש חי ושיח המודרניות ד"ר אבי-רם צורף

שיעור 1: בין תנט'ימאת לאמנסיפציה – ר' יוסף חיים ושיחים שונים של מודרניות בבגדאד העות'מאנית

רבי יוסף חיים מבגדאד, ספר בן איש חי: דרושים, פרשת וישלח, (מהדורת ירושלים, תשי"ז), עמ' לח

הענין הוא ע"ד [= על דרך] שענינו רואות עתה חדשות בארץ שאוה"ע [= שאומות העולם] קראו דרור בארץ ונתנו חירות ליהודים לקנות בתים שדות וכרמים ולהיות שרים, ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בגוייהם להיות מושלים בקרב תבל כמוהם ובגלל זה יפתום בפיהם ויסיתו את עמי הארץ קלי הדעת אשר צץ בהם מינות ואפיקרסות להדמות להם בפה ולשון ושם וכתב [...] וילכו בדרכיהם ויתערבו ביניהם וילמדו מעשיהם ובזה ממש היתה עצת פרעה וכו' [...]

והוא כי תחלה רצה עשו לבא על יעקב בחרב כדי לאבדו ח"ו [= חס וחלילה] וסוף עתה בא להיפך כי זה היה דוגמה לזרעו אדום דבתחילה היו באים על ישראל בחרב שלופה להעבירם על דת בתוקף ויד רמה שאם לא ישמעו להם יהרגום [...] אך באחרית הימים נשתנה דעת קליפת אדום בדבר זה ובאו עליהם בפה רך וברצוי וחברה שנתנו להם חירות והשוואה אחת עמהם בשררה ומקנה וקנין ונחלת ארץ כדי שע"כ [= שעל ידי כך] ילמדו ממעשיהם ויעזבו תורה ומצוות.

ובעוה"ר [= ובעונותינו הרבים] זאת העצה עלתה בידם במקצת וזאת היא העצה שעלתה בלב עשו באחרונה שעזב החרב והמלחמה עם יעקב ודבר להפך נסעה ונלכה בעוה"ז [= בעולם הזה] בחברה ושיתוף ובהשוואה אחת ואלכה נגדך לעזרתך ולשמור אותך. וכל זה [...] שחשב שבזה יוכל לו לקלקל דרכיו ח"ו ואז יגבר עליו ויהיה לו תקומה בעולם.

אך יעקב אע"ה [= אבינו עליו השלום] הרגיש בנזק הדבר הזה ואמר לו [...] ידעתי לא מאהבה וטוב לב אתה רוצה בכך אלא כונתך כדי להתגבר על זרעי ולשלוט בם ע"י קלקול מעשיהם אשר יתקלקלו מחברת זרעך דאז ידפקום המקטרגים [...] על כן אין לי חפץ בזאת העצה של החיבור אשר דברת [...] אלא יעבור נא אדוני לפני עבדו שתשלוט בפ"ע [= בפני עצמך] בלתי התערבות זרעי ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה היא מלאכת הבידור של נ"ק [= ניצוצות קדושה]. ולרגל הילדים הם הנשמות שבאוצר גוף עד שיוולדו ויבואו כולם [...]

רבי יוסף חיים מבגדאד, ספר אמרי בינה, (מהדורת ירושלים, תרס"ח), דף קא ע"ב-קב ע"א

נראה ודאי היה יכול שלמה הע"ה [= המלך עליו השלום] להשיג כל אלו החכמות של אניה של אש ושל תילגראף מרובי החכמה אך לא רצה לעשותם ולהשתמש בהם כי הוא ידע ברוה"ק [= ברוח הקודש] התלאות אשר ימצאון לישראל מן אויביהם [...] הצוררים אותם ותמיד באים עליהם מארץ מרחקים ללחום עמהם [...] בארצות החיים, אך מחמת הרחק מקום ירושלים מן מקומות ערי המלוכה של אויביהם נעשה לישראל ריוח והצלה במלחמה, ותמיד נמצא אצלם שארית הפליטה, אבל אם היו קלים רודפיהם [...] לבא אליהם באניות של אש שבהם מתקרב הדרך [...] אז תכף יביאום ממקום ממשלתם וילחמו בם [...] ועוד היו מתעצבים זה עם זה בתילגראף והיו ממציאים הכנות לתגבורת שלהם ולהצלחתם [...] על כן הסתיר שלמה הע"ה חכמות אלו [...] וחסד גדול עשה השי"ת [= השם יתברך] עם ישראל ועם שאר בני אדם שגם בדורות האחרונים לא נתן לב לחכמי הטבע להרגיש ולהתבונן בחכמות אלו אלא עד שנים האחרונות הקרובות לנו שאז כרתו המלכים ברית בתקנות שעשו בעבור תיקון העולם שקורין זה בשם תנצי'מאת דעי"כ [= דעל ידי כך] יצא מן חכמות אלו [...] טובה ותועלת בכמה דברים לאנשי העולם ובפרט לישראל החלושים אשר הם גרים גרורים בארצות מלכי האדמה יר"ה [= ירום הודם], ונמצא גילוי חכמות אלו בדורות האחרונים נעשה יפה לעולם והוא דבר בעתו מה טוב.

רבי יוסף חיים מבגדאד, ספר בניהו, (מהדורת ירושלים), חלק ראשון, מו ע"א

וכיוצא בזה יהיה לעתיד בגאולה העתידה להיות בב"א [= במהרה בימינו אמן], דכמה שנים קודם הגאולה יהיה חירות לישראל (תנצי'מאת) חזקה בכמה דברים שיהיה להם מעלה וכבוד כאלו הם בני מלכים, וגם לא יהיו נגאלין לגמרי וכשיבא מלך המשיח [...] יהיה חירות ממש ויהיו ישראל מלכים וישובו לארצם ולמולדתם היא ארץ ישראל.



בזמן הזה נתמעטה הקליפה הבן איש חי ושיח המודרניות ד"ר אבי-רם צורף

שיעור 2:

"מצד אחד דבקה בו מידת גייגער ומצד שני מידת הרביים הפולאניים": בגדאד והמבט האירופי או הבן איש חי בין רפורמה וחסידות

המגיד 20 (7), כ"א בשבט תרל"ו, עמ' 58

הנה פה נמצא איש מקהל החכמים ח' יוסף חיים שמו ואותו אבא היום למשפט לפני קוראי המגיד, כי כן התנשא האיש מעדת התמימים ופנה לו מסילה חדשה אשר לא דרך עוד עליה אנשי המקום מיום היות בגדאד לעיר ויאחזו האיש בשתי הקצוות ותהיינה בידו לאחת ובעוד אשר נראה בקצת מעשיו כאחד הרביים הפולאניים הנה גם מדת גייגער נזרקה בו – פעם יצוה על כל העם מסביב להתנהג בכל דבר כהמקובלים לכוין בתפילתם כאר"י הקדוש ופעם ישלח בחבוריו חיצו בקורותיו בגדולי ישראל וקדושי, משנה תפילותינו הסדורות לנו מימי קדם, בורא חדשות ועושה מלחמות בתוך מנהגי ישראל [...]

[...] וזאת היא התקלה אשר הובאת לנו בעקב המצאת מלאכת הדפוס כי כל מי שרוצה ליטול את השם יבוא ויטול וידפיס ויפיץ דברים ונעשה כאחד המחברים [...] אמנם נהגו המחברים בכל תפוצות ישראל מיום התגלות מלאכת הדפוס לקחת הסכמת גדולי הדור על הדפסת חיבור חדש [...] והנה ח' יוסף חיים לא לקח לו שום הסכמת [כך במקור] על הדפסת אדרת אליהו ראשית פרי מלאכתו.

המגיד 20 (9), ה' באדר תרל"ו, עמ' 7

[...] וז"ל בוידוי רבנו ניסים ז"ל שאומרים בשחרית יוה"כ ראיתי אנוכי לתקן בו דבר אחד והוא כי אומר מתודה אני בקידה וכו' באימה ביראה וברעדה וכו' ונ"ל כי צריך לדלג כל זה יען ר"נ [רבנו ניסים] ז"ל בודאי כאשר הי' מתודה הי' מקיים כל זה אך אנחנו לא תאחזינה אימה ויראה ופחד ורעדה וחלחלה ואיך נשקר ח"ו לפני הקב"ה עכ"ל [עד כאן לשונו]. א"ה [אמר הכותב] עוד מעט והחכם הבגדאדי הזה יאסר עלינו קריאת רובי תפילותינו ובפרט תפילות נעים ישראל כי לפי דבריו איך נתודה ונתחנן בתפילות מלך ישראל [...] ואנחנו לא נעשה ככל הכתוב שם!

ספר בן איש חי: דרושים, פרשת ויחי, (מהדורת ירושלים, תשי"ז), עמ' נד-נה

משמע כי מחמת דברי אבי הבן היה חושש פן תתקבל תפלת העונים אותו כשם שהכנסתו וכו' ולפי פשט הענין מה לו להזכיר את דבריו של האב לימא ליה [=לומר לו] שמעתי שהתפללתם כשם שהכנסתו וכו' ומתיירא פן תקובל תפלתם. ונ"ל [=ונראה לי] בס"ד ענין ידוע שיש חיצונים המטים אזנם לקול תפלות התחנונים והם מתאמצים לקטרג על כל תפלה שלא תעשה פירות וזה עסקם תמיד. אמנם יש תפלה יוצאה מן התחתונים ואלו החיצונים המקטרגי' לא ירגישו בה לקטרג עליה והוא דאין האדם מתפלל להדיא [=במפורש] יהי רצון וכו' כדרך התפילות אלא הוא מבליע תפילתו בדברים שבינו לבין חבירו שהוא מדבר עם חבירו דברים גשמיים של צורכי עוה"ז [=עולם הזה] ובתוך הדברים מבליע התפלה שמברכו ואלו החיצונים לא ירגישו בהבלעה מאחר ששומעין ההתחלה היא סיפור דברים בעלמא בצרכי עוה"ז ולא ישימו לב על דברים אלו וממילא עושה האדם לתפלתו הברחה מהם ואז תעלה ותקובל ברצון בלתי קטרוג.

ר' יוסף חיים, ספר רב פעלים, ירושלים תשכ"א, פתיחת הספר

והנה בבעלי תשובות יש שני סוגים, כי יש נשאל באיזה ענין שאלה אחת או חקר חקירה אחת, והוא נכנס לתוך החדר של אותו ענין, ורואה שם שולחן ערוך מוכן ומוצג לפניו קערות מלאות תבשיל מבושל ומבוסם עם כל פרי מגדים, זה אומר בכה וזה אומר בכה, והוא עורך תשובה לאותה שאלה או החקירה, ממה שאסף ולקח מן השולחן הערוך לפניו. והנה בודאי צריך לזה חכמה, לברר מן השולחן הערוך לפניו ברור נקי ובר ומנוקה הראוי ונוגע לאותה שאלה, ולא יתלה תניא בדלא תניא [טעם משנה שנויה בשאינה שנויה], אך זה חכים יתקרי [חכם יתקרא], רבי לא יתקרי. ויש נשאל באיזה ענין שאלה או חקר חקירה, והוא משדד עמקים באותו ענין, ומן החדר של הענין ההוא פותח לו דרכים ושבילים חדשים לצאת וללכת בהם לחדרים אחרים, ימה וקדמה וצפנה ונגבה, ובכל מקום אשר נכנס שם עולה ויורד, קושר ומתיר, מכניס ומוציא [...] הנה לזה חכים יתקרי ורבי יתקרי [...]

זריז ונשכר לדפוק על דלתי הספרים של כל בעלי התשובות, ראשונים ואחרונים ואחרונים אחרונים למקטון ועד גדול עד זמנו [...] כי זה כלל גדול בתורה, אין התורה נקנית אלא בחבורה, ולכך נקרא החכמים בעלי אסופות, ותמיד תמצא שהגדולים צריכים לקטנים [...] ועל כן אם המחבר [...] הוא חכם גדול ורב מובהק, למה לא יבקש לדעת מה כתב זה המחבר [...] ואולי עלתה מצודתו של המחבר הזה דבר חדש וסברה חדשה אשר נעלמה מאותו הרב המובהק [...]



בזמן הזה נתמעטה הקליפה הבן איש חי ושיח המודרניות ד"ר אבי-רם צורף

שיעור 3: גנבתי למלאת נפשי כי תרעב – התרוששות, עוני וחלוקת הון

ספר בן איש חי: דרושים, פרשת בהר, (מהדורת ירושלים, תשי"ז), עמ' קמז

והנה השכן העשיר בא לביתו ויאמר לאשתו ראי איך זה האיש השכן שלנו הוא רמאי גדול שבא אצלי עתה [...] והוא הולך ושמח וטוב לב ואם הפסיד [...] ואיך הולך שמח וטוב לב. אלא ודאי הוא רמאי שרוצה לפטור עצמו מפרעון המס של הקהל ומן קצבת העריכה לעניי העיר לכך בא אצלי לומר שהוא דחוק כ"כ מפני שאני אחד מן הנבחרים הפרנסים שבעיר כדי שאעיד עליו שהוא דחוק לפטרו מכאן ולהבא. אמרה לו אשתו שמא באמת הוא דחוק ואין לו ורק הוא בעל בטחון [...] כי כן הוא מנהג בעלי בטחון שאין לוקחים דאגה בלבבם ואין צרים לצרת מחר. ויאמר לה בעלה לא כן אלא בודאי הוא רמאי ויש לו שאם באמת אין בכיסו כלום [...] למה המתין [...] עד עת מנחה והיה לו לבא אצלי בבוקר. ועוד הוכחה אחרת שהוא רמאי שהרי הבטיח לי שישלם לי ביום ראשון בבוקר ואם באמת אין לו היום מאין ישלם [...] אלא ודאי רמאי הוא [...] ועוד יש הוכחה שלישית לדברי הנה אני שואל אותך תאמרי לי מה בדעתך שאמרתי לו על בקשתו ותאמר לו ודאי אמרת לו שאין בידך מעות ויאמר לה כן הוא כך אמרתי לו אבל מהיכן ידעת [...]

ותאמר כך מנהג העולם על הרוב מי שיש לו יאמר שאין לו כדי שלא ילוו ממנו. ויאמר לה א"כ זו הוכחה שלישית שדברי צדקו שזה יש לו ואומר שאין לו כדי להבריח עמו מן המס [...]

[...] יען כי אתה קודם שעשית צדקה וחסד בממונך נחשב היית כמו גר בממון שלך. אך עתה אחר שעשית צדקה וחסד אתה נחשב תושב בממון שלך [...] נמצא קודם צדקה האדם גר וע"י הצדקה

נעשה תושב. דאז הממון הוא שלו וז"ש גר ותושב מה שהיית בסוג גר נעשית עתה בסוג תושב ונמצא זה אחיך המך הוא חי עמך כי שניכם חיים ונהנים בממון זה שאתה נותן לו.

ספר רב פעלים, חלק רביעי, כב ע"א - כב ע"ב

והוא כי מצד הסברה והאומדנא יש לומר שיהיה להם דין קדימה על הכל יען כי זו ההכנסה של מכס הבשר היא באה ונעשית מכח העבודה של השו"ב ולולי עבודתם ומלאכתם לא היה הכנסה וא"כ ראוי הוא שיהיה להם דין קדימה על הכל לגבות שכר עבודתם בשלימות תחילה מן ההכנסה הנז' ומה שישאר בהכנסה הנז' יתנו לשאר דברים [...]

ועוד אני רואה זכות קדימה להשו"ב הנז' גם על הת"ח עמלי התורה אשר בבהמ"ד והוא כי הנה ידוע שיש כמה גדולים דס"ל שאין מן הדין ראוי לעשות מכס הנקרא גאביל"ה על בשר וכיוצא אפילו בשביל ת"ח ועניים ושאר צדקות ורק מתורת מנהג נהגו [...]

יען כי אפילו אם נאמר שהכל חייבין ליתן צדקה הנה חיוב הצדקה הוא לפי הממון וכאשר יטילו דברים של צדקה על הגאביל"ה נמצא עניים ועשירים במקום אחד כי אפילו עניים ואלמנות שלוקחים בשר הם נותנים הצדקה כמו העשיר ולפעמים ימצא אדם עני או בינוני יתן יותר מן העשיר בעל כיסין כי אדם שיש לו עשרה נפשות בביתו מוכרח לקנות ב' מאות דרהם בשר בכל יום ויש עשיר בעל כיסין שאין לו אלא אשה בלבד הוא קונה מאה דרהם בשר בכל יום נמצא זה העני או הבינוני נותן יותר מן העשיר כמה וכמה [...]

[...] יען כי לעשות מכס על הבשר בשביל ליתן לצורך המס כבר כל הפוסקים הרעישו העולם בזה ואסרו איסור וכאשר תמצא הדבר מפורש בספר חוקות החיים למהרח"ף [מורנו הרב חיים פלאג'י] [...] ששם בתחילת התשובה הביא ענין כזה שהיו רוצים לעשות באזמיר יע"א להטיל גאביל"ה על הבשר ויין לצורך לשלם חוב העיר הנעשה למשא מלך ושרים כי הבעלי כיסים מתכוונים להקל מעליהם עול המס אשר הוא לפי ממון ולהכביד על העניים ויתומים ואלמנות ות"ח אשר הם פטורים מזה וקמו העניים ותבעו דינא [...]



בזמן הזה נתמעטה הקליפה הבן איש חי ושיח המודרניות ד"ר אבי-רם צורף

שיעור 4: על תקדיה, ט"ן ודמיון תרגום, פרשנות ורב-לשוניות אצל הרי"ח

ספר דעת ותבונה, ה ע"ב - ו ע"א

ואל תאמר א"כ מעתה טוב שלא ללמוד מאחר דרבינו האר"י זלה"ה אפילו לתלמידיו הזהירם כנז"ל, דע כי אזהרת רבינו [...] היתה מפני שחשש פן יסמכו על דעתם כי חושבים כל הדברים כפשוטן וחושבים שעמדו על אמיתות כונתו בהם [...] והואיל והזמן ההוא היה עדיין בו תגבורת של קליפה יש לחוש פן יכשלו ויבואו לידי טעות ח"ו [...] אמנם בזה"ז ששלי"ת [=ששבח לה' יתברך] באו כל דברי רבינו זלה"ה מסודרים יפה יפה כפי שמועות האמתיות [...] וגם עוד שנתמעטה הקליפה בזה"ז ויש סייעתא דשמיא לאדם הלומד לש"ש שלא יכשל, הנה בודאי כל אדם שיודע ערכו ונזהר לבלתי יוסיף או יגרע ח"ו מדעתו [...] הנה ודאי שאין כאן שום חשש בלימוד ואין לו לאדם לפטור עצמו מן הלימוד הקדוש הזה.

ספר רב פעלים, חלק א, עב ע"א - עב ע"ב

דברי האדרא קדישא, אשר כולם סודות עליונים [...] דודאי יש איסור גדול לתרגם אותם, בלשון אחר, כי התרגום מראה להקורא, שזה הנגלה מהם הוא כונת הדברים אשר דבר בעל המאמר ממש [...] כי כל הדברים האמורים באדרות קדישין [...] וכל תיבה ותיבה שיצאה מפייהם בסודות הנז' נרמז בה עניינים עמוקים, ומלבד מה שנרמז במשמעות התיבה עוד נרמז עניינים בסדר אותיות התיבה, ובמספרם ובצורתם [...] על כן כאן באדרא קדישא תמצא שם "גולגלתא" הנה מלבד שהשם התואר הזה של גולגלתא אינו כפשוטו [...] הנה עוד יש באמת באותיות אלו של גולגלתא כמה רמזים עמוקים שרמזם בעל המאמר באותיות אלו [...] וא"כ איך יבוא המתרגם בלשון ערבי לומר במקום גולגלתא מילת "ג'מ'ג'מ'א", דהשתא מלבד שעשה הקודש חול, הנה זה איבד והרס כל הסודות אשר רמז בעל המאמר בשם זה של גולגלתא, הן בציור האותיות ההם הן במספרם וחשבונם [...] ואם תאמר, הלא גם תורתנו הקדושה רמזו בתוכה סודות העליונים בצורת האותיות ומספרם ובמילואם [...] ואיך הותר לנו לתרגם אותה ללשון אחר, הנה החילוק בזה הוא פשוט, כי דברי תורתנו הקדושה יש להם פשט אמיתי, שגם פשוטן של דברים הוא אמת, ונכתבו כל הדברים האלה בתורה בעבור פשטותם ג"כ, ולכן אם אנחנו מתרגמים פשטותם בלשון אחר, אין זה התרגום שקר, כי התרגום הוא מתרגם הפשט שהוא ג"כ דבר אמת, ולמה נאסור התרגום, ולכך נקראים בכל לשון. ואה"ן בעת שאנחנו אומרים פסוקי התורה בלשון אחר, אין לנו בקריאה זו שכר לימוד הסודות הרמוזים בתורה, כי בתרגום התורה בלשון אחר אבד הרמז של הסודות [...] אך עכ"פ זו הקריאה תורה תחשב כי פשט הדברים אשר נמצא בתרגום זה של לשון אחר הוא אמת [...] משא"כ דברי האדרא וזוה"ק אין להם פשט כלל, ובעל המאמר לא כיון לפשט הדברים כלל ועיקר, ויש מקומות שהפשט יהיה חירוף וגידוף, ואם אתה מתרגם הדברים ללשון אחר נמצא אתה עושה הפשט אמת, כי התרגום הוא יהיה כפי הפשט, ולפי האמת אין הפשט של דברים אלו אמת, אלא כל התיבות והאותיות הכתובים בדברים אלו הם רמזים דקים ועמוקים מאד [...]

ספר רב פעלים, חלק סוד ישרים, שאלה א, צ ע"ב

[...] ומכל הנז"ל תדע ותבין משמעות הדמיון דקאמר בפסוק [...] שהדמיון הוא ע"פ מ"ש לעיל, ולא שהוא דמיון של צורה וציור, וכ"כ הרמב"ם [...] כי דמות הוא שם מן דמה, והוא דמיון בענין, והכונה הוא כי הדמיון יאמר על שם דבר שיהיה בין שני הדברים דמיון באיזה דבר, אף שלא יהיה אותו הדמיון גשמי, ולא מקרי, כמו דמיתי לקאת מדבר [...] וכן חמת למו כדמות חמת נחש [...] שכולם הם דמיון בענין ולא בתמונה [...] גם עוד נראה, דאפשר לנו לפרש ענין כדמותינו [...] הוא כלשון והיה כאשר דמיתי לעשות להם [...] שתרגם אנקלוס ויהי כמא די חשבית [...] וכן אומרם מדמין שכך היה, שפירושו בלשון ערבי הוא [...] צ"ן ותקד"ר

ספר בן איש חי: הלכות (ירושלים: מרכז הספר, תשמ"ו [תרנ"ח]).**פרשת אחרי קדשים, עמ' קסג-קסד**

ויתן המלך לבנו יחידו את הארגז המפלא הזה להתבונן בה ולדעת מה תשמיש ראוי להשתמש בזה החדר, ומה תשמיש ראוי להשתמש בזה החדר. ועוד מסר לו כמה מיני תכשיטין העשויים ומתקנים באבנים טובות ומרגליות, וכמה מיני סגלת מלכים, מינים ממינים שונים, שיתבונן מדעתו להניח כל מין ומין בחדר ואוצר הראוי לו. וכן השם יתברך נתן תורה שבכתב תחלה לעמו ישראל, ועשה בה כמה אוצרות וחדרים בכל פסוק ופסוק [...] ואחר-כך מסר להם תורה שבעל-פה—שהיא הקבלה והמסרת, הרחבה מני ים—וצוה להם להתבונן ביגיעה רבה למצא מקום בתורה שבכתב אשר יכול לשום בו כל דבר ודבר מתורה שבעל-פה כראוי לו, באופן שכל החדרים והאוצרות שתקן ועשה בתורה שבכתב, צריך שימלאום מדברי תורה שבעל-פה. ועל כן תורה שבכתב נקראת "כלי חמדה" [...] ותורה שבעל-פה היא נקראת "חבה יתרה" [...]

וזה שאמר: "חביבין ישראל שנתן להם כלי חמדה"—היא תורה שבכתב. ואם תאמר: והלא גם אמות העולם העתיקו כל תורה שבכתב, והיא כתובה אצלם כמו שכתובה אצלנו! לזה אמר: "חבה יתרה נודעת להם"—פרוש, "חבה יתרה", היא תורה שבעל-פה, לא נודעה אלא לישראל, שעל-ידי-כן ימלאו את אוצרות תורה שבכתב מתורה שבעל-פה, שבכל פסוק ופסוק דורשים כמה דברים ועושים לו שבעים פנים; מה שאין כן אמות העולם, אין בידם אלא הארגז שהוא כולל כלים רבים, ואין להם דבר שיניחו בתוך הכלים למלאותם [...]



בזמן הזה נתמעטה הקליפה הבן איש חי ושיח המודרניות ד"ר אבי-רם צורף

שיעור 5: המשוטט בבגדאד ר' יוסף חיים והאורבניזציה של בגדאד

תלמוד בבלי ברכות, ג ע"א

תניא א"ר יוסי פעם אחת הייתי מהלך בדרך ונכנסתי לחורבה אחת מחורבות ירושלים להתפלל. בא אליהו זכור לטוב ושמר לי על הפתח עד שסיימתי תפילתי. לאחר שסיימתי תפילתי אמר לי: "שלום עליך רבי", ואמרתי לו: "שלום עליך רבי ומורי", ואמר לי: "בני, מפני מה נכנסת לחורבה זו?", אמרתי לו: "להתפלל", ואמר לי: "היה לך להתפלל בדרך", ואמרתי לו: "מתיירא הייתי שמא יפסיקו בי עובדי דרכים" ואמר לי: "היה לך להתפלל תפלה קצרה". באותה שעה למדתי ממנו שלושה דברים – למדתי שאין נכנסים לחורבה ולמדתי שמתפללין בדרך ולמדתי שהמתפלל בדרך מתפלל תפילה קצרה. ואמר לי: "בני, מה קול שמעת בחורבה זו?" ואמרתי לו: "שמעתי בת קול שמנהמת כיונה ואומרת אוי לבנים שעונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האומות" ואמר לי: "חייך וחי ראשך, לא שעה זו בלבד אומרת כך, אלא בכל יום ויום שלש פעמים אומרת כך ולא זו בלבד אלא בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין יהא שמיא הגדול מבורך הקב"ה מנענע בראשו ואומר 'אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך מה לו לאב שהגלה את בניו ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם'".

ר' יוסף חיים, בן יהוידע ח"א, ברכות ג"א

י"ל למה האריך לומר הייתי מהלך בדרך ודי לומר פעם אחת נכנסתי לחורבה ונ"ל [...] שיש שתי בחינות הא' נקרא עוברי דרכים שכל מטרת לבו רק לבוא ולהגיע למחוז חפצו ובדרך הוא רץ עדי גיע למקומו והב' נקרא הולכי דרכים והיינו שיודיע שבכל מקום אשר תדרוך כף רגלו הלה ה' מכין מצעדיו למען יתקן שם איזה ניצוץ קדוש השייך לנשמתו [...] נמצא מדת הצדיקים אפילו כשיוצאים לדרך בשביל עסק גשמי הם מאמינים כי עסק זה היה סיבה מאת ה' כדי שילכו בדרך זה וילקטו משם ניצוצי קדושה ולכן אלו נקראים הולכי דרכים [...] ועל כן לא חש לניזקין המזדמנין להיות מן החורבה [...] מ"ש אח"כ מתיירא אני שמא יפסקוני עוברי דרכים ולא אמר הולכי דרכים [...] כי אמר אין אני מתיירא מן אותם שהם כסוג מהלכי דרכים כי אלו הם צדיקים ותמימים וכיון שרואין אותי עומד ומתפלל לא יפסקוני כי אלו אין מקפידים על איזה עכבה שיהיה להם בדרך שצריכים להמתין לי כי אלו מאמינים כי מה' מצעדי גבר כוננו והכל נעשה בהשגחה פרטית מאת ה' אך מתיירא אני מן אותם שהם עוברי דרכים שהם המונים ואין חוששים על אשר יפסקוני גם אלו הם מממהרים [כך בדפוס] בהילוכם כדי ליגיע למחוז חפצם יפשא"ק ולכן יפסקוני כדי למהר במהלכם.

שלמה בכור חוצין, "אזיע: משא בבל", הלבנון 5 (49), תרכ"ט, עמ' 782-783

אמנם זה כשלושה שנים נפקחו עיני הממשלה ונתנה פקודה להרחיב הרחובות במשך ששה אמה גדולות וכל אדם אשר יפול כותלו, הסמוך לר"ה [רשות הרבים] הוא מחויב לתת במתנה מקרקע חצירו, איזה מדת קרקע, להשלים השיעור הצריך לר"ה. ולפעמים יצטרך לתת כל ביתו, אם הוא קטן, והוא יוצא נקי מנכסיו.